

Härjedalen maj 2021

Till Europarådet.

Marie Hagsgård var den 2021-03-17 inbjuden av den samiska handläggaren för Härjedalens kommun att presentera Europarådets arbete om minoritetslagen.

Efter Marie Hagsgårds presentation för kommunstyrelsen för Härjedalens kommun har vi i Härjedalspartiet en del följdfrågor.

Vi har skickat frågorna till Marie Hagsgård, hon ansåg frågorna komplicerade men erbjöd sig att svara på dem under förutsättning att hennes firma fick fakturera fullt konsultarvode. Det skulle bli alltför kostsamt för partiet. Frågorna bifogas här som bilaga, sid 4-6.

Härjedalspartiet finns representerat i kommunfullmäktige med tre platser, i kommunstyrelsen med två platser och i kommunledningsutskottet med en plats.

Härjedalspartiet vill främst ifrågasätta samernas status som urfolk. Forskning visar att samer är senkomna invandrare i förhållande till andra folk i Sverige. Samerna och deras rennäring kom enligt uppgift* till Härjedalen först ”1761, då en lapp vid namn Anders Jonsson der erlade skatt”. Då fanns där redan de historiska normmännen sedan flera tusen år tillbaka med sin kultur av boskapsskötsel, jakt och fiske.

Härjedalspartiet ifrågasätter:

1. Ska folk som fått status som urfolk ha fler rättigheter till land och vatten på områden dit de ankommit i relativt modern tid än folkgrupper som bevisligen brukat landområdet sen 4000 år tillbaka?
2. Är det rätt att samer med statens hjälp tilldelas land för rennäring där en annan kultur och näring ägt, brukat och bebott området sedan urminnes tider? Vilken kultur och näring ska ha företräde? Den som funnits på platsen i 4000 år eller 260 år?

Urfolksdeklarationen:

*Samer har rätt till **inflytande** i frågor som berör dem (exempelvis frågor om samisk kultur och språk)*

Syftet med principerna är att uppnå jämlikhet mellan samer och majoritetsbefolkningen.

*Samer har rätt till **inflytande** i frågor som berör dem (exempelvis frågor om samisk kultur och språk)*

Syftet med principerna är att uppnå jämlikhet mellan samer och majoritetsbefolkningen.

3. Samer ges i dag inflytande över frågor som inte berör dem. Exempelvis vindkraftsutbyggnad på markområden där det saknas renbetesrätt – där de inte har rätt att vistas med sina renar. Är det inflytandet rimligt?
4. Ett syfte med Europarådets arbete för urfolk är att uppnå jämlikhet mellan samer och majoritetsbefolkningen. I Härjedalen har samer i mer än 150 år haft fler och större rättigheter än majoritetsbefolkningen. Vad gör Europarådet för att rätta till denna, av svenska staten skapade, obalans mellan folkgrupper?
5. Den ursprungliga kulturen och näringen i Härjedalen har i det närmaste utrotats av svenska staten. Fjällbondekulturen med sina fåbodar har rötter sedan 4000 år tillbaka med boskapsskötare, jägare och fiskare som har verkat och bott i Härjedalsfjällen. Denna kultur och näring har fått stå tillbaka för samerna och rennäringen, som med statens hjälp tagit över ursprungsfolkets land. Staten köpte stora markområden från dessa bönder för att överlåta nyttjandet av markområdena till de sent ankomna samerna i slutet av 1800-talet.

Samernas rätt att delta när beslut fattas som berör dem är väl tillgodosedda genom Sametinget och många andra samiska organisationer, men även genom representation i exempelvis länsstyrelserna och kommun- och regionpolitiken. Vid beslut som fattas av länsstyrelsernas rennärringsdelegationer, som även berör den egentliga ursprungsbefolkningens möjligheter att leva och verka, utveckla sina näringar och kultur, så ges de berörda inte möjlighet att vara delaktiga. Beslutsfattarna är samer, politiker och tjänstemän, ingen representant för den övriga befolkningen får delta när beslut fattas som berör alla som bor inom ”renbetesområdet”. Marker som tillhört fjällbönder i många generationer och som staten lagt under sig för att tilldela renägarna nyttjanderätten. De få av fjällbondebefolkningen som bor kvar lever i dag på nåder som andra klassens medborgare på sina förfäders marker. Ättlingarna till de historiska brukarna, sedan långt före samernas ankomst, har de alls något existensberättigande på sina förfäders marker?

Artikel 5

”Parterna åtar sig att främja de förutsättningar som är nödvändiga för att personer som tillhör nationella minoriteter skall kunna bibehålla och utveckla sin kultur och bevara de väsentliga beståndsdelarna av sin identitet, nämligen religion, språk, traditioner och kulturarv.”

6. Ska detta ske på bekostnad av att övrig befolkning berövas förutsättningarna för att kunna bibehålla och utveckla sin kultur? Ska förutsättningarna för samerna ständigt främjas på bekostnad av övriga folkgrupper som inte tilldelats status som urfolk?

Artikel 15

”Parterna skall skapa nödvändiga förutsättningar för att den som tillhör nationella minoriteter effektivt skall kunna delta ioffentliga angelägenheter, särskilt sådana som berör dem.”

7. När en nationell minoritet får sådan makt att det inskränker, begränsar den ursprungliga befolkningens möjligheter att delta i offentliga angelägenheter som berör dem. Har då inte skyddet av minoriteten blivit för omfattande?
8. Hur kan det vara så att en sent anländ folkgrupp – samer – tilldelats status som urfolk, medan folkgrupper med annan kultur som funnits i landet tusentals år före samer, i dag nästan utplånats av svenska staten?

Vi bjuder härmed in representanter för Europarådet att besöka oss i Härjedalen och på plats informera sig om de faktiska förhållandena som råder i den del av Sverige som svenska staten i modern tid under expropriationshot köpt från den egentliga ursprungsbefolkningen för att överlåta till de sent ankomna samiska renägarna.

För styrelsen Härjedalspartiet

Olle Larsson, ordförande

info@harjedalspartiet.org

* <http://runeberg.org/lappiherje/0014.html>

Bilaga

Till Marie B Hagsgård Europarådet

Uppföljande frågor med anledning av föredragningen i KS 2021-03-17 angående minoritetslagstiftningens grundskydd.

Föredragningen spänner över komplicerade juridiska frågor och jag önskar från Härjedalspartiets sida ytterligare förklaringar och bakgrund till nedanstående frågeställningar, av vilka de fyra första utgår från de konkreta punkter som redovisades på bildföredragningens sida 34.

Punkt 1

Här infördes ett för mitt vidkommande nytt begrepp i sammanhanget. Var kan man finna lagrum som behandlar frågan och som ger grund för arrenderätt för renbete på privat mark i Härjedalen till förmån för samebyarna? Alltså de privata fastigheter som i Härjedalsdomen beskrivits som inte belastade med någon av avtal oberoende rätt till betete med ren till förmån för samebyarna. Kan i så fall denna arrenderätt ha någon juridisk påverkan på de redan ingångna civilrättsliga avtalen om betete med ren i Härjedalen - i så fall hur och på vilka grunder?

Punkt 2

Jag noterar att denna utsaga utgör en helt annan slutsats än den som Jordbruksverket och dess jurister, men även andra myndigheter gjorde efter den s k Härjedalsdomen. De fastigheter som omfattades av Härjedalsdomen var till antalet så stort och så spridda över landskapet att det därmed ansetts uppstå presumtion, d v s de fastigheter som inte ingick i domen inte heller kunde särskiljas rättsligt. Slutsatsen har därmed varit att samebyarna måste gå till domstol för att hävda nyttjanderätt för renbete.

Samebyarna försökte i rättsfallet ovan jämföra förhållanden för annat, i regionen geografiskt näraliggande område men detta avvisades av domstolen. Domen skulle alltså endast gälla för det område där den avkunnats, i detta fall Härjedalen.

Härjedalsmålet är även prövat av Europadomstolen och domen har befunnits riktig. Ruvhten Sitje sameby har dessutom prövat att få resning i Högsta domstolen i Härjedalsmålet men fått avslag med motiveringen att de framlagda bevisen inte påverkat utslaget i domen. Vill samebyarna visa på rätt till betete med ren på privata fastigheter marker i Härjedalen som inte uttryckligen omfattas av Härjedalsdomen har uppfattningen varit att de behöver gå till domstol för att kunna hävda denna rättighet. Utan att detta skett har uppfattningen varit att inte heller någon svensk myndighet kan hävda denna rätt utan att det strider mot portalparagrafen i Sveriges statsskick. Ingen myndighet skulle därmed ha rätten att ta beslut som strider mot slutsatserna i Härjedalsdomen.

Skulle det kunna vara så att de efterkommande domarna i Nordmalingsmålet och Girjasmålet får så stark vägledande verkan att det påverkar Härjedalsdomen? Jag önskar härmed närmare beskrivning och hänvisning till ev lagrum vad gäller denna utsaga i punkt 2.

Punkt 3

Kan denna utsaga tolkas som att kommunen är skyldig att främja samernas möjlighet att bedriva renskötsel på arrenderad mark?

Avtalen om bete med ren är nu tidsbegränsade civilrättsliga avtal och inga arrendeavtal. I avtalen finns även inskrivet att markägaren bör informera samebyarna om avverkningar, vägbyggen m m.

Tolkningen har varit att kommunen saknar rättslig grund för att lägga sig i avtalen och deras utformning. Kommunen följer dessa frågor och kan främja avtalsupprättande såtillvida att understödja kontakt mellan parterna. Som punkten är utformad blir den svårtolkad. Jag önskar närmare beskrivning och hänvisning till ev tillämpligt lagrum.

Punkt 4

Angående Riksintresse för rennäringen. Kommunen har under de senaste åren haft en omfattande diskussion kring hanteringen av översiktsplanen och jag ser det angeläget inför framtida tillämpningsarbete att få en kompletterande värdering och vägledning vad gäller att peka ut markanvändning renbete som riksintresse generellt, och på privat mark i synnerhet.

Sametingets utpekande av riksintresse för rennäringen har uppfattats strida mot de propositioner som sametinget själva hänvisar till, innehållande formuleringar som uttryckligen begränsar just möjligheterna för Sametinget att peka ut riksintresse rennäring på privat mark.

I Härjedalen är uppfattningen att det inte finns några renbetesmarker utanför renbetesfjällen, vilket Härjedalsdomen fastställt. Det kan därmed uppfattas som ett område där Sametinget ej heller har rätt att utpeka riksintresse för rennäringen. Sametinget agerar i denna roll såsom en myndighet. Sametinget kan därför inte på egen hand agera utanför, eller förändra, lagstiftningen. Det har därmed uppfattats som att Sametinget inte heller har möjlighet att utpeka riksintresse för rennäringen på privat mark i Härjedalen.

Kommunen har mött kritik från Mark- och miljödomstolen som 2020-11-12 upphävde beslut om detaljplan för turistisk utbyggnad vid Kappruet, Messlingen, med hänvisning till närheten till område för riksintresse för rennäring. Detta juridiska utslag skapar dels en situation när den enskilde inte har haft någon möjlighet att få själva planfrågan prövad i annan instans, dels en situation med en flytande bedömning av konsekvenserna för rennäringen av en turistisk verksamhet belägen fyra kilometer från gränsen till det utpekade riksintresseområdet.

Jag önskar en fördjupande beskrivning och klargörande av rollfördelningen kring detta med riksintresse för rennäringen samt ev hänvisning till ytterligare lagrum även i dessa frågeställningar.

Punkt 5

Under föredragningen berörs på flera sätt frågan om tillämpningen av grundskyddet i minoritetslagstiftningen. Det är bra att nu ha inlett kontakt med Europarådet för vidare vägledning och fördjupning kring detta. En aspekt i sammanhanget gäller avvägning och balans i kommunens arbete med dessa frågor. Som framgått ovan har redan dessa frågor

hanterats i domstol. Naturligtvis är det beroende av kunskaper, men man kan också se framför sig genuina intressekonflikter mellan företrädare och bl a näringsidkare, vilket kan kräva särskilda bedömningar vad gäller avvägning och balansering mellan minoritetsskyddet och övrig lagstiftning. Min fråga är om det då är rättsväsendet vi ska förlita oss på, eller om vi kan räkna med stöd, uttolkning och vägledning från Europarådet, eller om det också finns annan part att vända sig till, i den fortsatta tillämpningen och framtida utvecklingen av detta arbete inom kommunen?

Punkt 6

Under föredragningen nämndes också helt kort ett öppet perspektiv på nationella minoriteter. Detta kan vara en infallsvinkel som är av intresse för Härjedalen med tanke på områdets och folkets historik och särskilda omständigheter. Om man önskar ta upp och driva frågan om ytterligare nationell minoritetsgrupp - är det då möjligt att vända sig till Europarådet för fakta och vägledning, eller finns det annan lämplig part att vända sig till?

Ränningsvallen den 2021-04-19

Olle Larsson

Ordförande Härjedalspartiet